

REMYTHOLOGIZING OF „ETERNAL IMAGES ”: WAYS AND METHODS (ON WORKS OF V. SOSYURA)

Article is devoted to the research of ways and methods of remythologizing of „eternal images” in works with bible topic. Among them are the poems „Baal”, „Moses”, „Cain”, a poem-legend "Christ". Research has allowed to open V. Sosyura as a remythologizer with his skillful capacity to reinterpret a bible myth at figurative and subject levels. In works of V. Sosyura based on bible subject the dual category of love (love with catastrophic destructive force and love with force of amnesty, creation) is central.

Keywords: „eternal images”, myth, myfologizm, remythologizing, poem, V. Sosyura.

УДК: 821.111.09

Анжела ПОСОХОВА

ТИПОЛОГІЯ КОНТЕКСТУ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

Стаття присвячена вивченню особливостей типологізації контексту з огляду на його функціональність. Розглянуто особливості вивчення засобів контекстуалізації, різні типи вербального та невербального контексту та їхню роль у створенні когерентного літературно-художнього твору.

Ключові слова: контекст, вербальний контекст, невербальний контекст, фактор контекстуалізації, маркер контекстуалізації.

Контекст відіграє важливу роль в комунікації, значною мірою визначаючи її ефективність. Вивченню природи і функціональності контексту приділяється велика увага в різних галузях лінгвістичних досліджень: комунікативній лінгвістиці, прагмалінгвістиці, когнітології, дискурсознавстві тощо. **Актуальність** дослідження контексту обумовлена тим, що він стосується усіх компонентів комунікативної ситуації і виступає як вербальний і невербальний контекст, контекст окремої комунікативної ситуації, соціальний контекст відносин між адресантом і адресатом [4, с. 245]. **Метою** статті є проаналізувати різні підходи до типологізації контексту як важливого сегменту комунікації загалом і літературно-художнього твору зокрема.

Аналізуючи питання функціонування контексту в мові людини та проблеми, пов'язані з правильною інтерпретацією і розумінням мовних одиниць M.L. Johnson підкреслює, що значення мовних одиниць обумовлюється контекстом. Текст і контекст є взаємозалежними. На його думку, процес використання вербальної мови є постійним відтворенням «герменевтичного кола між знаком і контекстом, спробою ретельно окреслити асоціативний сценарій знаку», врівноважити як загальні, так і конкретні значення [7, с. 68].

Термін «контекст» походить від лат. *contextus* (зв'язок, поєднання), що безпосередньо вказує на ту важливу роль, що контекст відіграє у формуванні когерентного тексту. Науковці розглядають різні види контексту, наприклад: мікроконтекст і макроконтекст, лівий і правий контекст, лінгвістичний (вербальний) та екстралінгвістичний (невербальний), експліцитний та імпліцитний тощо. Зупинимось на класифікації окремих видів контексту.

Мікроконтекст і макроконтекст дозволяють правильно інтерпретувати окрему мовну одиницю з огляду на її значення і функцію у тексті [3, с. 238]. Так, безпосереднє мовне оточення окремої лексичної або синтаксичної одиниці тексту визначає загальний смисл сегменту тексту та повною мірою сприяє актуалізації значення цієї одиниці тексту. Макроконтекст дозволяє прослідкувати більш віддалені семантичні, структурні та тематичні зв'язки окремої одиниці тексту та визначити повною мірою особливості її функціонування у тексті. Для прикладу, правильне декодування назви літературно-художнього твору можливе лише за умови врахування усіх особливостей макроконтексту цього твору.

Традиційно вважається, що текст розгортається у лінійній площині. Відповідно до цього розглядають лівий та правий контексти, при цьому лівий є попереднім вербальним контекстом, а правий, відповідно – наступним вербальним контекстом. Це твердження залишається справедливим для творів класичної літературної традиції, проте не підходить для трактування творів постмодернізму, де лінійність оповіді порушено. Багатовимірність і множинність текстових площин електронного тексту – гіпертексту також обмежує можливості оперування лівим і правим контекстом.

При визначенні поняття «контекст» в англомовних лексикографічних джерелах простежується тенденція до розмежування двох видів контексту: вербального й екстравербального. Вербальний контекст розглядається як безпосередній вербальний контекст окремої мовної одиниці, що дозволяє розкрити, зрозуміти або інтерпретувати значення останньої. Екстравербальний контекст трактується як умови [17], обставини [10; 12-13; 18] або типова ситуація розвитку подій [14-16], підкреслюються також когнітивні аспекти (фонові знання, оточення, фрейм/сценарій розвитку комунікативної події [14]) та комунікативні аспекти (функція і мета твору, автор і реципієнт [14]).

І.Г. Торсуєва [3] розрізняє таких п'ять типів вербального контексту залежно від його функціональності:

1) визначальний – знімає багатозначність мовної одиниці, чітко окреслюючи тільки одне з її значень, що є актуальним для окремого тексту або комунікативної ситуації;

2) підтримуючий – забезпечує повторюваність значення певної мовної одиниці й є найбільш характерним для функціонування термінологічної лексики в науковій усній і писемній комунікації;

3) породжуючий (ми вводимо цю дефініцію на заміну поняття «погашающий контекст/гасячий контекст», що пропонується І.Г. Торсуєвою, що не змінює основної функції цього типу контексту) – сприяє створенню нового значення мовної одиниці, відмінного від загальновідомого;

4) компенсуючий – доповнює значення мовної одиниці, що допомагає адресатові її адекватно інтерпретувати;

5) інтенсифікуючий – забезпечує наростання смислового навантаження в процесі розгортання тексту, сприяє актуалізації різних значень окремих мовних одиниць, що збагачує твір.

Велике значення контексту відзначають послідовники дискурс-аналізу. Так, G. Cook узагальнює визначення контексту як знання про світ поза мовою, що ним людина послуговується для його інтерпретації [5, с. 10]. Вчений розмежовує три види контексту, а саме: текстуальний, соціальний та психологічний контексти [5, с. 1]. Досліджуючи дискурс художньої літератури, G. Cook наголошує на необхідності вивчення таких нелінгвістичних

чинників контексту, як: ко-текст, паралінгвістичні чинники, інтертексту, фізична ситуація, соціальна та культурна ситуації і комуніканти та їхня схемата [6, с. 25].

Досліджуючи проблеми кореляції лінгвістичного та екстралінгвістичного контекстів сучасного дискурсу англомовної реклами А.І. Раду пропонує при дослідженні різних видів дискурсу враховувати дію такого комплексу факторів контекстуалізації [2, с. 317-318]:

1) антропологічні фактори (учасники комунікації; відносини між учасниками комунікації; дійсні та уявні знання комунікантів один про одного);

2) комунікативно-функціональні фактори (предмет, мета та комунікативно-функціональний тип дискурсу);

3) когнітивні фактори (фонові знання учасників комунікації; знання адресатом специфіки певного типу дискурсу, визначаючи ступінь комунікативної компетенції адресата);

4) фізичні фактори (обстановка та обставини, за яких відбувається сприйняття дискурсу; зовнішні ознаки дискурсу, як правило, візуальні ознаки, такі як: розміри, кольорове рішення, шрифти, ілюстративний матеріал тощо);

5) соціокультурологічні фактори (суспільно-політичне оточення; культурологічне оточення: а) матеріальна культура; б) мистецтво; в) традиції, звичаї; релігійне оточення; світогляд, переконання).

Дія цих факторів контекстуалізації спостерігається як на вербальному, так і невербальному рівнях тексту, дискурсу, окремої комунікативної події, що актуалізується використанням відповідних вербальних та невербальних маркерів контекстуалізації. Під маркерами контекстуалізації дослідниця розуміє як вербальні, так і невербальні елементи дискурсу, що: 1) знайомлять учасників комунікації із загальним контекстом певного дискурсу; 2) вводять мовців у безпосередній контекст комунікативної події [2, с. 319]. Такий підхід видається нам продуктивним і при вивченні контексту літературно-художнього твору.

Контекст літературно-художнього твору відіграє важливу роль у поєднанні тексту художнього твору з позатекстовою реальністю, що значною мірою, визначає рівень розуміння й адекватної

інтерпретації тексту твору читачем. Знання контексту літературно-художнього твору передбачає цілий комплекс спеціальних знань про: 1) літературний напрям, у межах якого написаний певний твір; 2) літературну діяльність попередників, сучасників та послідовників автору твору; 3) творчий шлях автора твору та історія створення цього твору – тобто широкий літературний контекст художнього твору.

Літературний контекст художнього твору певною мірою відображає загальний історико-культурний контекст розвитку суспільства в певний відрізок часу, отже, для правильного трактування подій, відображених у творі, та вірного розуміння ідей автора необхідним є знання про реальні історичні події, пов'язані з подіями, зображеними в авторському творі, знання культурних реалій. Таким чином, розуміння історико-культурного контексту літературно-художнього твору безпосередньо залежить від знання читачем історичних і культурних реалій, пов'язаних з подіями та персонажами літературного твору.

Літературно-художній твір відрізняється від інших письмових творів своїм художнім авторським світобаченням, що позначається на доборі художніх засобів зображення у творі, визначає авторський стиль письменника. Знання цих особливостей, що формують авторський стилістичний контекст художнього твору, дозволяє краще відчувати думки, почуття, відношення автора до дійсності, зрозуміти його та його твір.

Літературний, історико-культурний та авторський стилістичний контексти літературно-художнього твору реалізуються у вербальній та екстравербальній площинах тексту твору, тобто вони входять до загальних вербального й екстравербального контекстів твору.

Таким чином, для правильного прочитання та інтерпретації літературно-художнього твору необхідними є знання про літературний, історико-культурний та авторський стилістичний контекст літературно-художнього твору та про особливості експлікації цілісного комплексу антропологічних, комунікативно-функціональних, когнітивних, фізичних і соціокультурологічних факторів контекстуалізації, що знаходять своє відображення у вербальній та екстравербальній площинах тексту твору. Перспективи подальшого дослідження цієї проблематики пов'язані

з виокремленням засобів вербалізації різних типів контексту в тексті літературно-художнього твору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Зарубежная лингвистика. III: Пер. с англ. / Общ. ред. В.Ю. Розенцвейга, В.А. Звегинцева, Б.Ю. Городецкого. – М.: Прогресс, 1999. – 352 с.
2. Раду А.І. Жанровий контекст рекламного дискурсу / А. І. Раду // Дискурс іноземномовної комунікації. – Львів: Вид-во Львівського нац. ун-ту ім. І. Франка, 2001. – С. 316-338.
3. Торсуева И.Г. Контекст / И. Г. Торсуева // Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. Ред. В.Н. Ярцева. – М.: Сов. энцикл., 1990. – С. 238-239.
4. Bussmann H. Routledge Dictionary of Language and Linguistics / H. Bussmann / [translated and edited by] G. Trauth, K. Kazzazi, S. Newton, E. Thompson, G. Trauth. – L.: Routledge, 1998. – 1304 p.
5. Cook G. Discourse. – Oxford: OUP, 1990. – 163 p.
6. Cook G. Discourse and Literature: the Interplay of Form and Mind. – 2nd impr. – Oxford: OUP, 1995. – 283 p.
7. Historical dictionary of quotations in cognitive science : a treasury of quotations in psychology, philosophy, and artificial intelligence / [compiled by] M. Wagman. – Westport, Connecticut (USA): Greenwood Press, 2000. – 271 p.
8. Nunan D. Introducing Discourse Analysis. – London: Penguin Books Ltd., 1993. – 134 p.
9. Wallace C. Reading. – Oxford: OUP, 1992. – 161 p.
10. <http://dictionary.reference.com/browse/context>
11. <http://grammar.about.com/od/c/g/contextterm.htm>
12. http://oxforddictionaries.com/definition/american_english/context
13. <http://oxforddictionaries.com/definition/english/context>
14. <http://www.businessdictionary.com/definition/context.html>
15. <http://www.ldoceonline.com/dictionary/context>
16. <http://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/context>
17. <http://www.merriam-webster.com/dictionary/context>
18. <http://www.thefreedictionary.com/context>

А.ПОСОХОВА

ТИПОЛОГИЯ КОНТЕКСТА ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННОГО ПРОИЗВЕДЕНИЯ

Статья посвящена изучению особенностей типологизации контекста с учетом его функциональности. Рассмотрены особенности изучения средств контекстуализации, различные типы вербального и невербального контекста, а также их роль в создании когерентного литературно-художественного произведения.

Ключевые слова: контекст, вербальный контекст, невербальный контекст, фактор контекстуализации, маркер контекстуализации.

A. POSOKHOVA

CONTEXT TYPOLOGY OF THE LITERARY FICTION

The article deals with the research of the types of context in literary works. The ways of studying means of contextualization are considered, different types of verbal and non-verbal context are suggested, the role of verbal and non-verbal context in creating a coherent literary text is discussed.

Key words: context, verbal context, non-verbal context, contextualization factor, contextualization marker.

УДК 821.161.2

Роман ТКАЧЕНКО

ХУДОЖНЯ ТИПОЛОГІЯ НАУКИ У ПОВІСТЯХ О.КОНИСЬКОГО «СЕМЕН ЖУК ТА ЙОГО РОДИЧІ», «ЮРІЙ ГОРОВЕНКО»

У статті проаналізовано уявлення персонажів і автора про феномен науки. З'ясовано генезу цих уявлень і їхній вплив на особливості конфлікту і поведінки дійових осіб.

Ключові слова: повість, типологія науки, народництво, конфлікт, громадська справа.

Одним з напрямків історико-літературної науки є вивчення художньої інтерпретації відомих персоналій, історичних подій, соціокультурних феноменів, артефактів мистецтва. Об'єктом уваги